

תקציר הרצאת יוסי נינוה

חכמת קהלת

קבוצת ספרי החוכמה: משלי, איוב וקהלת

ההבדל בין ספרות החוכמה לספרי התנ"ך האחרים:

ספרי התנ"ך עוסקים בשלושה נושאים: אלוהי ישראל, תורת ישראל, עם ישראל. ספרות החוכמה עוסקת באדם על כל מגוון חייו. זוהי ספרות תועלתית המנסה לעוץ לנער הצעיר כיצד לנהוג בחייו לאור ניסיון הכותב.

הבעיות בקנוניזציה (קנון ביוונית = אסופה)

חז"ל כמעט ופסלו את הספר בשל דבריו הנוגדים את הכתוב בתורה. אך בשל העובדה, ששלמה כתבו, הכניסוהו לאסופת ספרי התנ"ך. קהלת רבא י"א ט': "בקשו חכמים לגנוז ספר קהלת, מפני שמצאו בו דברים שהן מטין לצד מינות".

שלושת סיומי קהלת

פסוקים 9 – 12 בסופו של הספר, לא קהלת כתבם. אלה נוספו ע"י כותבים מאוחרים יותר, המנסים גם להקל בדבריו של קהלת, וגם לבטל אותם, כדי שאפשר יהיה לקרוא בו ולא "לצאת לתרבות רעה" !!!

מי כתב את הספר?

על פי המסורת - שלמה המלך:

"דברי קהלת בן-דוד, מלך בירושלם". "אני קהלת, הייתי מלך על-ישראל—בירושלם".

על פי המחקר: סופר מאוחר

לשונו מאוחרת: מילים פרסיות: פתגם, פרדס. רעיונות כמו - עלית הנשמה לאחר המוות – רעיון יווני.

מישהו רצה, שהספר לא יוכרז כספר אסור, ולכן כתב ברמיזה ששלמה כתבו !!

המאמר הפילוסופי

הזקן המביט לאחור ובודק את חייו

תחילתו- הצגת התזה: "הבל הבלים אמר קהלת, הבל הבלים הכל הבל." סופו - המסקנה: "הבל הבלים אמר קהלת, הכל הבל." הספר מתחיל ומסתיים: הכול הבל (אפס, החולף מהר), האדם אפס, נולד, חי ומת !!

הדיון הפילוסופי

האדם מול הטבע

הכול חוזר על עצמו – לאדם אין שליטה על תהליכי הטבע. הכול היה לפניו והכול ימשיך אחריו, האדם לא יכול לשנות מאומה.

חיי האדם

חיי האדם הם לא בשליטתו, אלוהים אחראי למאורעות חייו. עתידו הוא תעלומה, אלוהים יצר באדם את חוסר הידע, ולכן אין חופש בחירה – האלוהים גורם לאדם שיאמין בו. העולם הוא מקום רע – עדיף המוות, ועדיף יותר לא להיוולד.

המוות

ביום המוות אין הבדל בין חכם לכסיל, בין צדיק לרשע, לטהור ולטמא, למאמין וללא מאמין. אין הבדל בין אדם לחיה. אין שכר ועונש (אין עולם הבא).

הזקנה

היא נוראית. המוות יגיע מייד אחרי הזקנה, אין שום סיכוי לשינוי הגזרה.

קהלת בודק ומנסה

צדיקות מול רשע - דין הצדיק והרשע הוא אחד, אין גמול ועונש על פי מעשיו של האדם, ולכן כדאי להיות קצת צדיק וקצת רשע.

חוכמה מול טיפשות - עדיף להיות חכם. החכם יודע את אשר הטיפש לא מבין. על החכם לנצל את חוכמתו. יש יתרון לחכם על הכסיל בחיים. במוות כולם שווים.

שמחה והוללות - עדיפה תמיד השמחה. אך - עצלות מזיקה - צריך לחם יין וכסף. רק העשיר יכול להגיע להנאות כאלו.
אין טעם להשאיר ירושה לבנים

מסקנות

החיים רעים – אך עדיף תמיד לחיות.

החיים אינם בידינו, המוות הוא גזרה שתבוא, נולדנו בעל כורחנו אל החיים הקשים. אז אם כבר נולדנו עדיף לנצל את החיים עד תום, לחיות טוב בימי חיינו.

רק לשמוח בחיים - (גם זה עניין של מזל, הכול מידי אלוהים, ושום דבר לא תלוי באדם).

ביום המוות אין דין ואין דיין ומעשי האדם אינם מובאים החשבון. לכן יש לשמוח ולחיות טוב.

אסור לבזבז את הנעורים.

רק בימי הנעורים ניתן לממש את השמחה. הנעורים חולפים מהר, והזקנה תגיע, ואחריה המוות.

צריך להיות: חכם, עשיר וצעיר !!

"עתיד אדם ליתן דין וחשבון על כל מה שראתה עינו ולא אכל". (תלמוד ירושלמי, קידושין)